

A pszichiátriai zavarok neuroanatómiai és neurokémiai alapjai

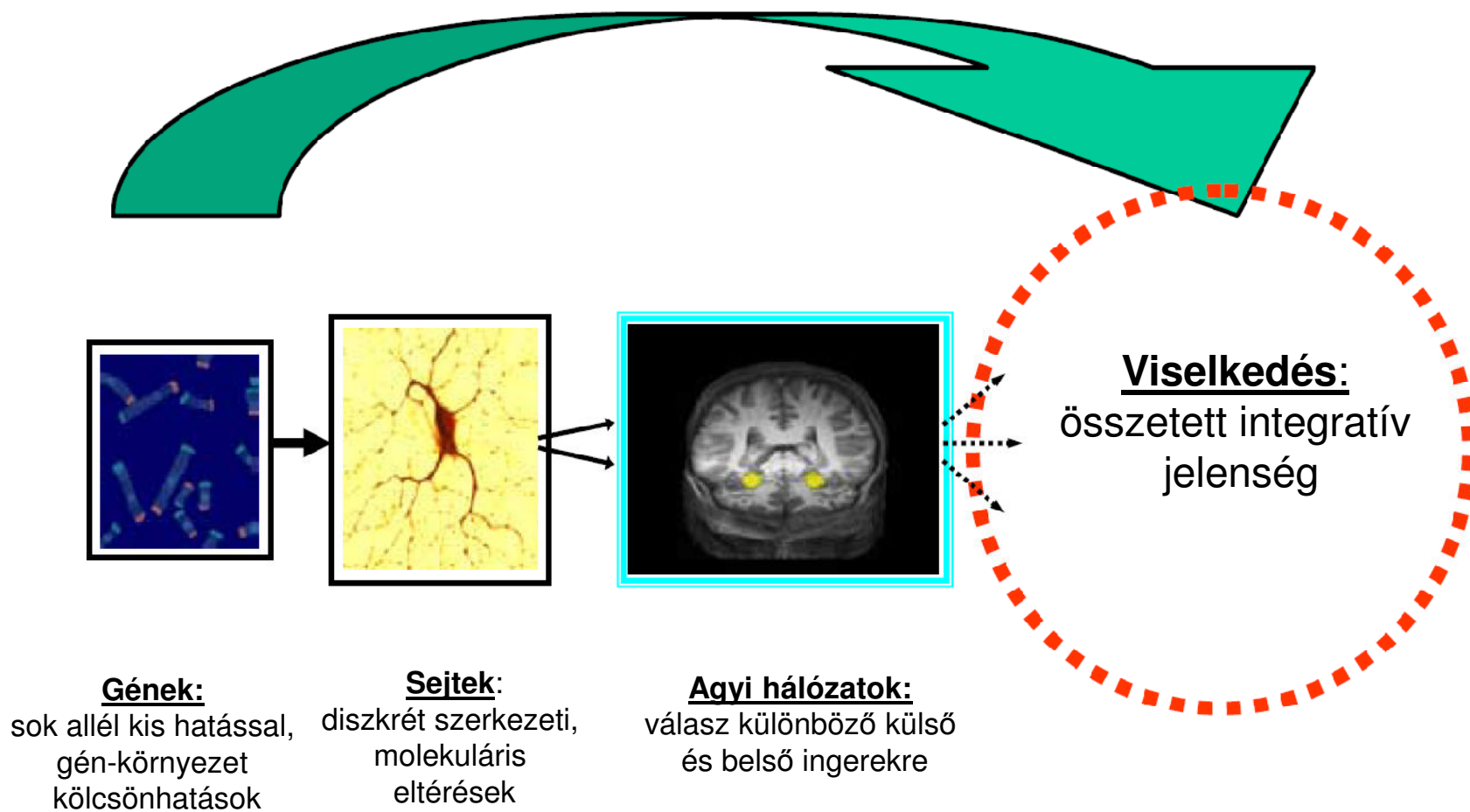
Pszichiátria előadás klinikai szakpszichológus jelöltek számára

Réthelyi János
Semmelweis Egyetem
Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Budapest, 2016. október 4.

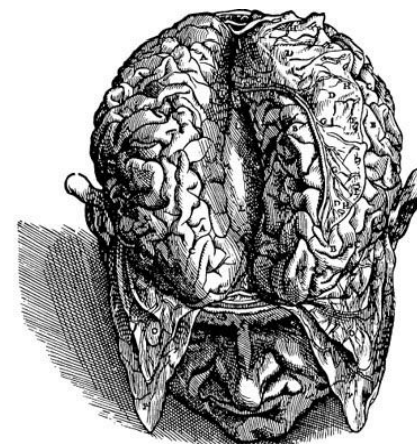
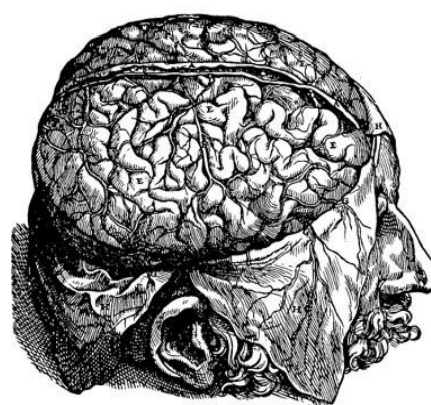
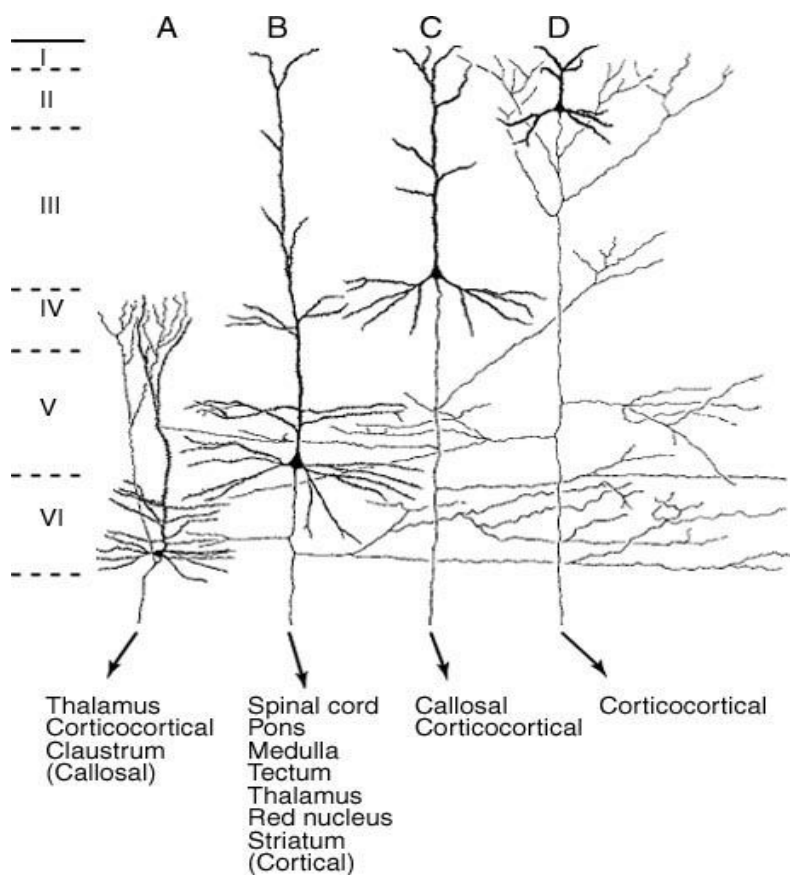
Diasorért köszönet: Dr. Kéri Szabolcs

A pszichiátriai zavarok neurobiológiai mechanizmusai

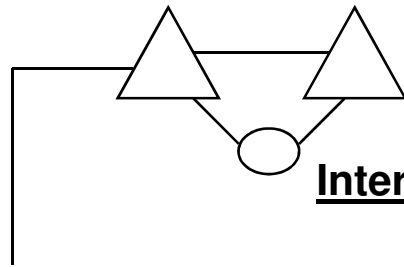
Alapfogalmak: neuroanatómia és neurofiziológia

- Lobus, sulcus, gyrus
- Neuron, dendrit, axon, szinapszis
- Neurotranszmitter, receptor
- Posztszinaptikus és akciós potenciál

Copyright © 2002, Elsevier Science (USA). All rights reserved.

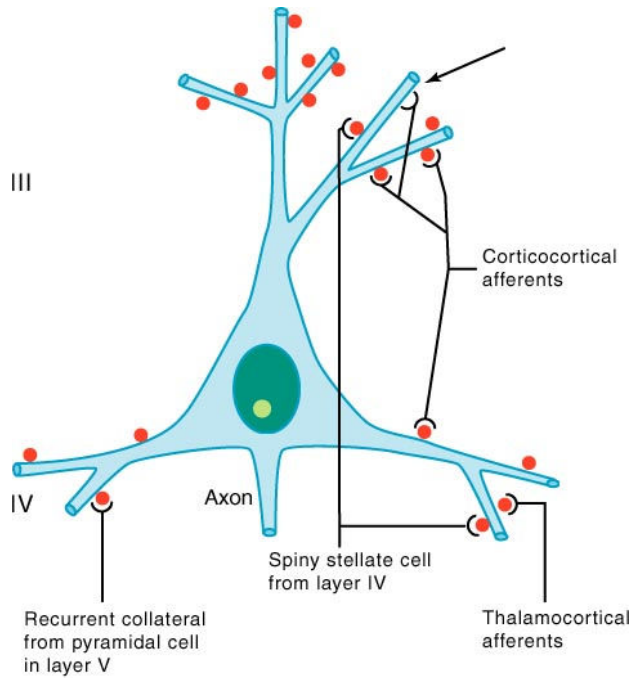
Copyright © 2002, Elsevier Science (USA). All rights reserved.

Piramissejt: glutamát (serkentő)

Interneuron: gamma-aminovajsav (GABA) (gátló)

Moduláló pályák az agytörzsből - **dopamin, szerotonin, noradrenalin** - és a basalis előagyból - **acetilkolin**

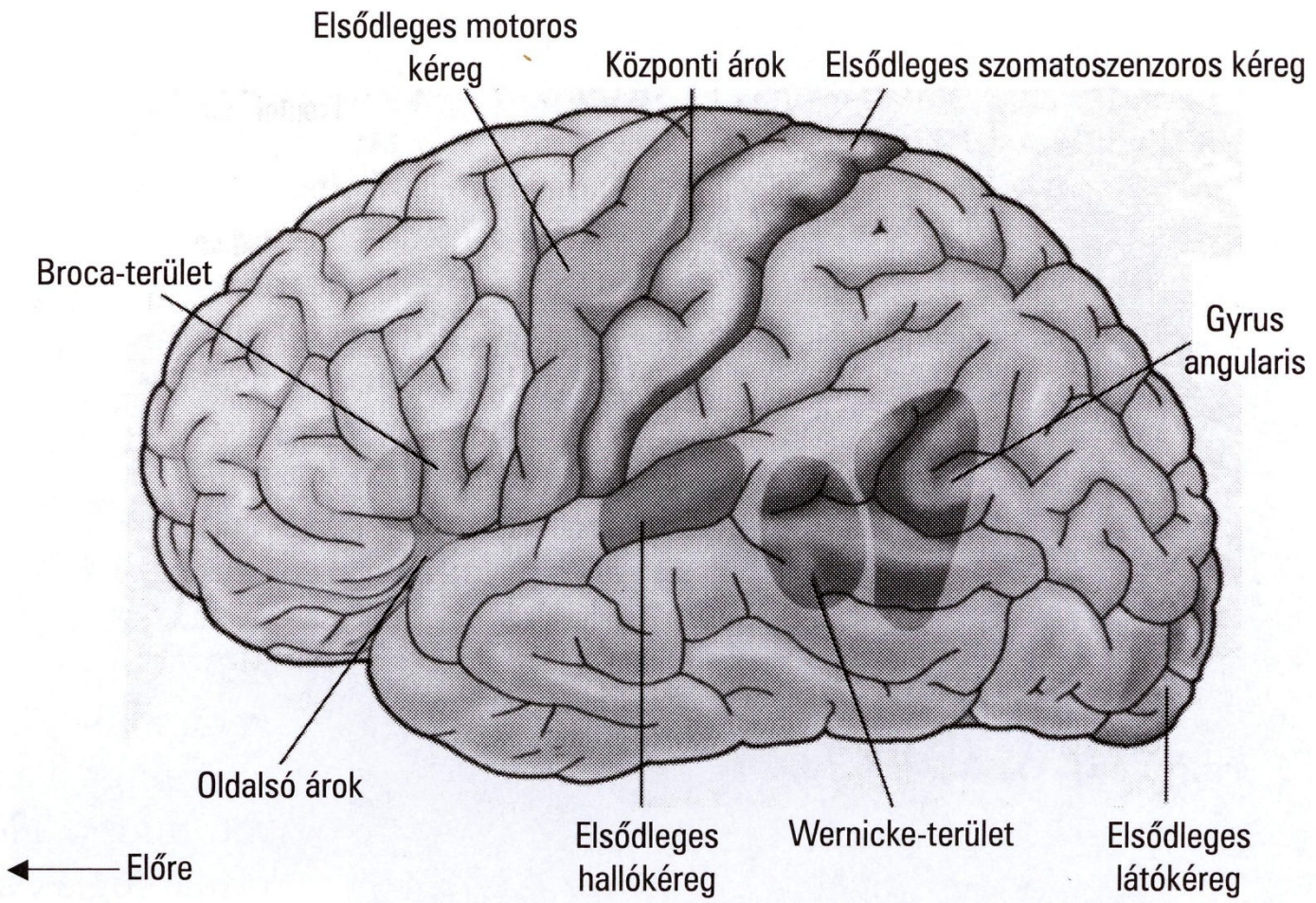
Copyright © 2002, Elsevier Science (USA). All rights reserved.

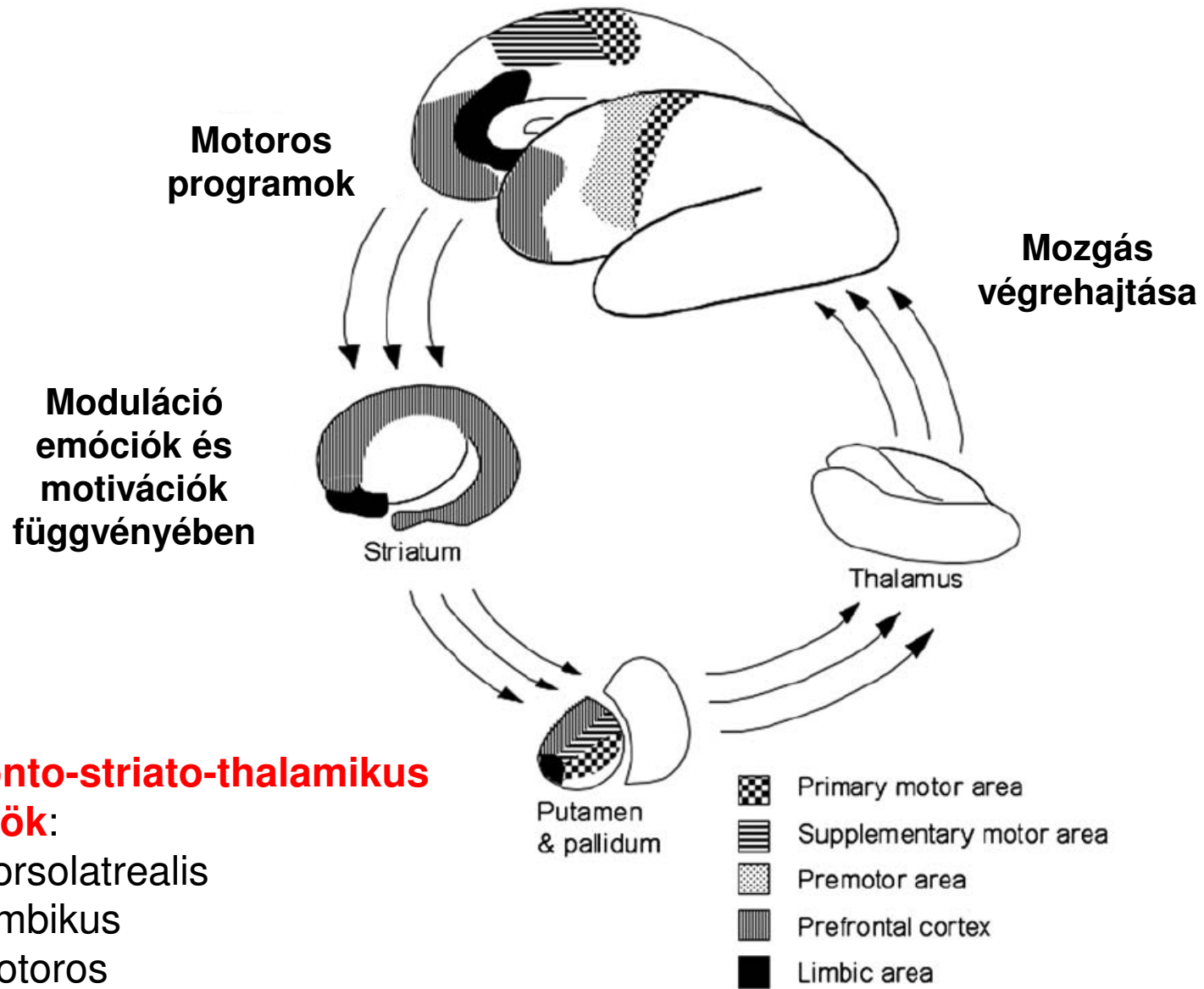

Copyright © 2002, Elsevier Science (USA). All rights reserved.

Kandeláber-sejt:
piramissejtek összehangolása
GAD67 (glutamát dekarboxiláz),
GABA szintézis

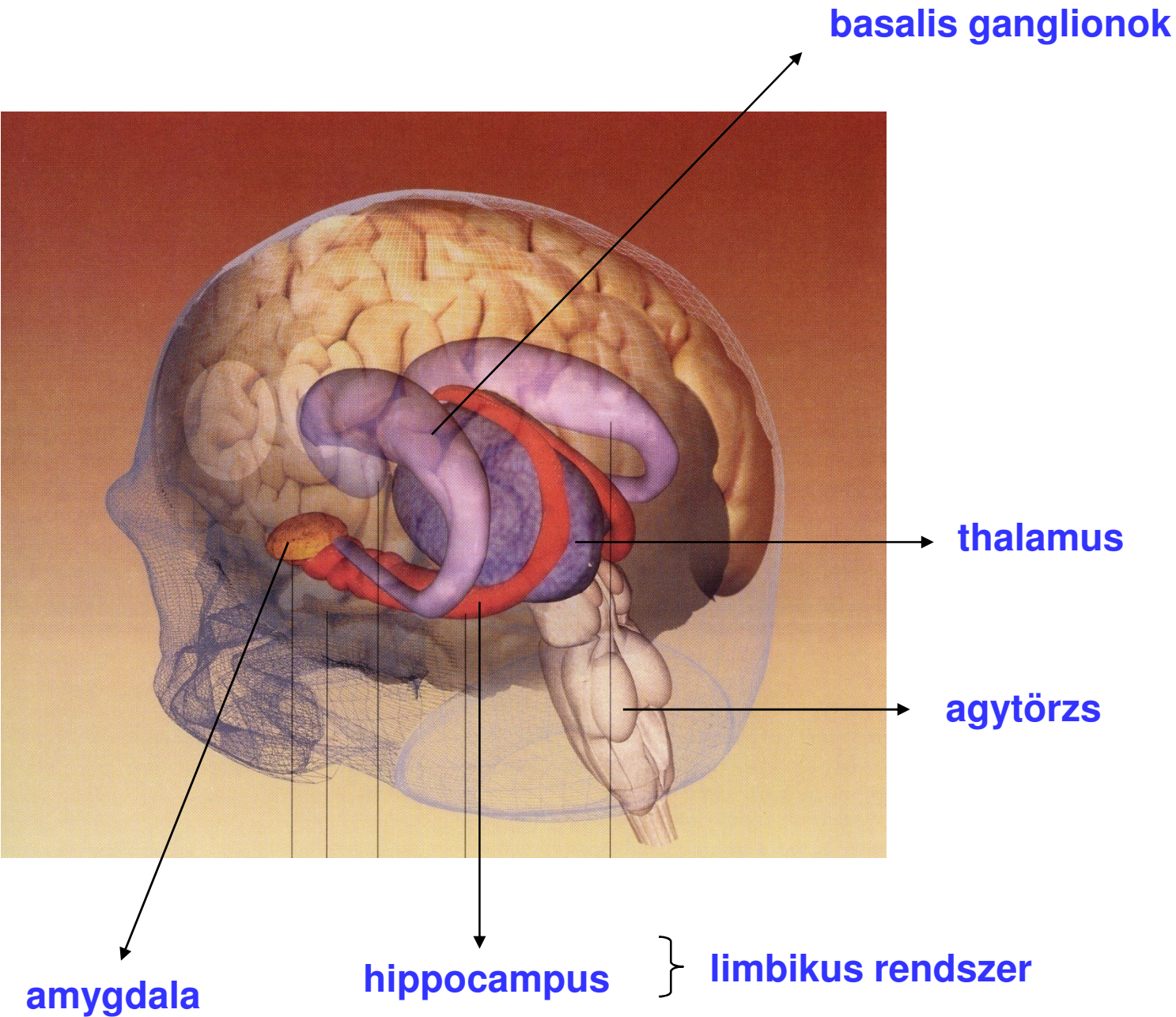

Fronto-striato-thalamikus körök:

- Dorsolateralis
- Limbikus
- Motoros

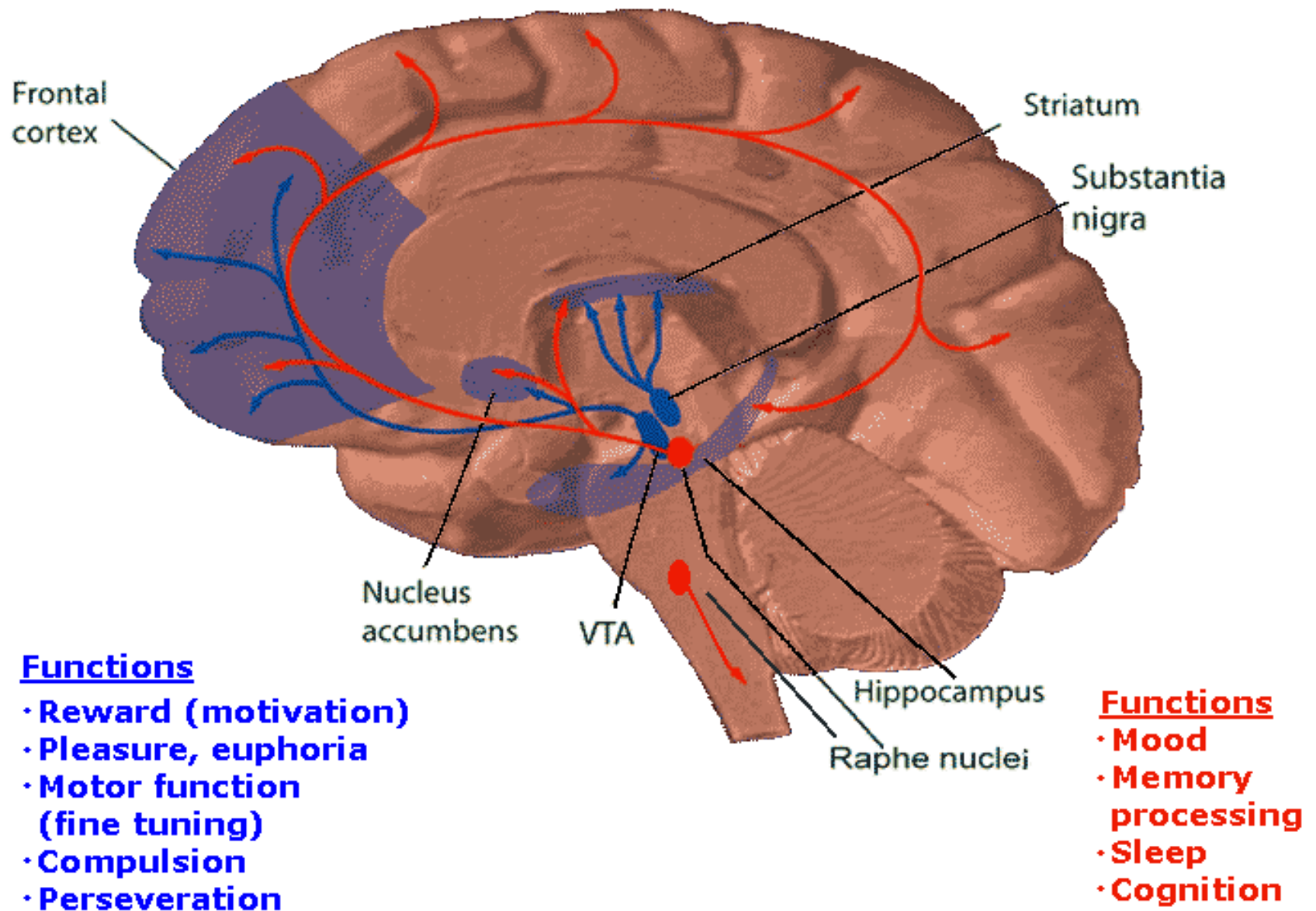

- Praefrontalis cortex:**
- *Dorsolateralis*: magasabb szintű kognitív működések, munkamemória, végrehajtó (executive) működések
  - *Ventromedialis*: affektív és társas funkciók
  - *Cingulum*: kognitív, affektív és motoros integráció
  - **Szkizofrénia, hangulatzavarok**
- Basalis ganglionok:**
- Mozgások szabályozása
  - Elemi visszajelzésen alapuló tanulás („habit learning„)
  - Ventralis striatum (*n. accumbens*) – jutalom (dopamin)
  - **Parkinson-kór, addiktológia, szkizofrénia**
- Amygdala:**
- Érzelmek, félelem, társas jelzések feldolgozása
  - **Hangulatzavarok, szorongásos zavarok**
- Hippocampus:**
- Tudatos emlékezés (explicit memória), térbeli információ, információszintézis
  - **Alzheimer-kór, hangulatzavarok, szkizofrénia**

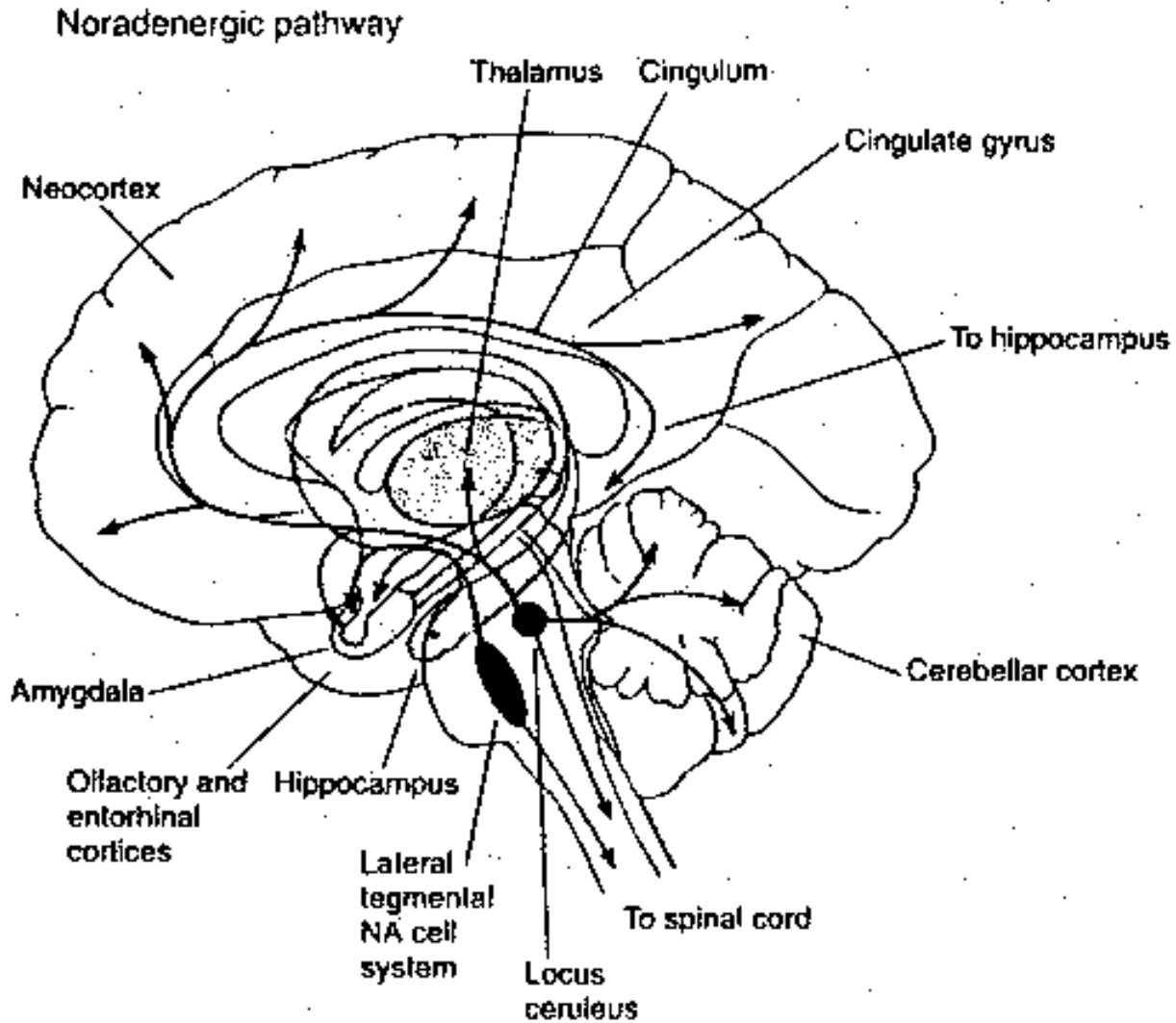

Dopamine Pathways

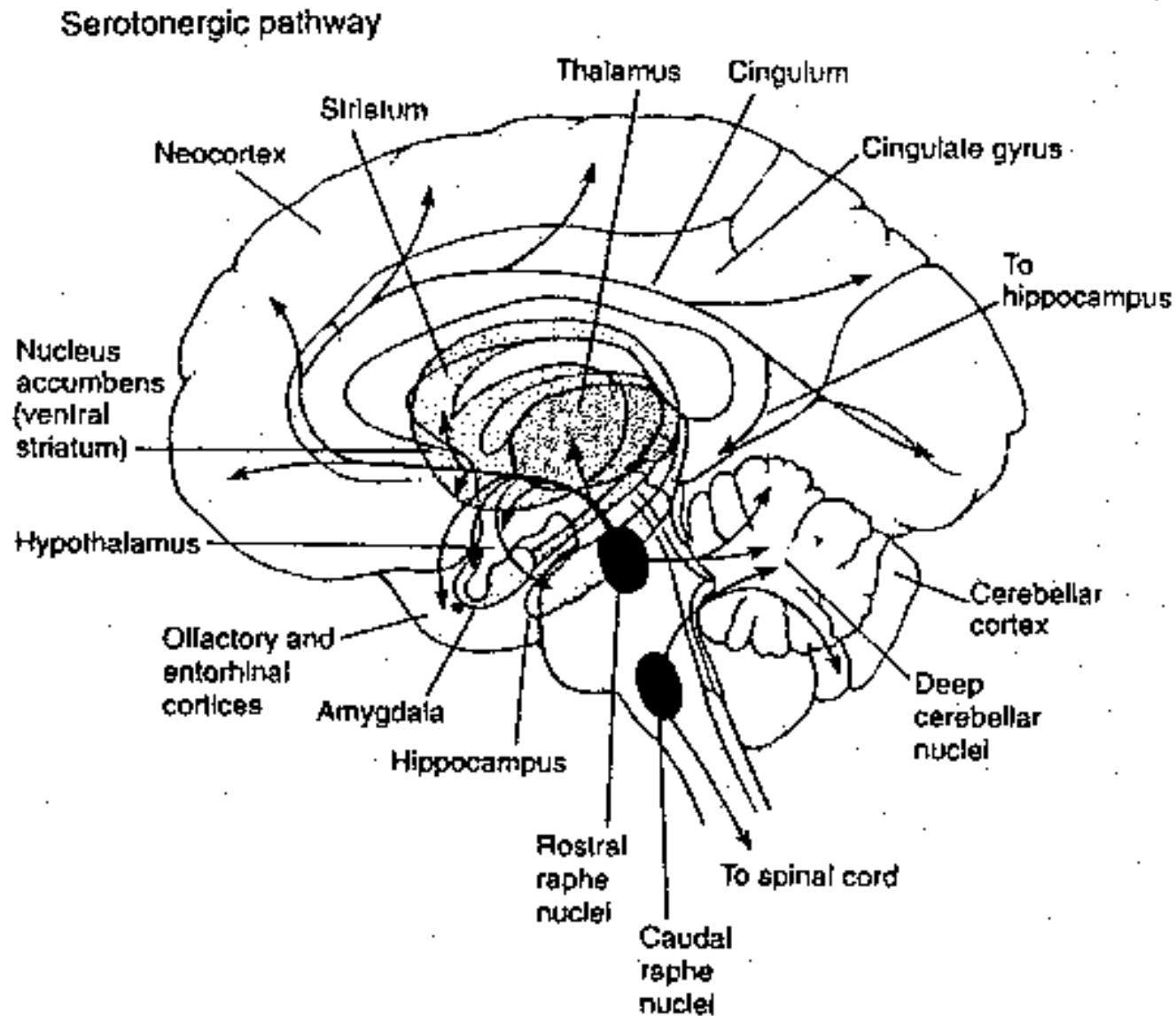
Serotonin Pathways

Noradrenergic pathways

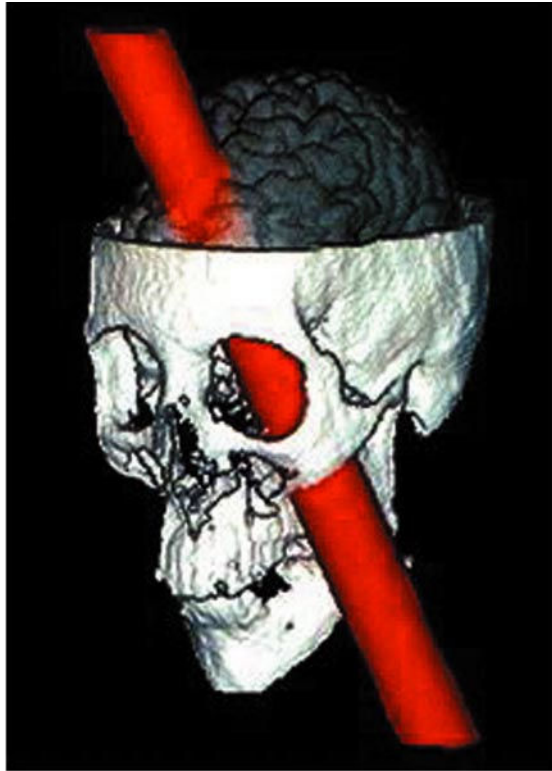

Serotonergic pathways

Az „érzelmi” oldal

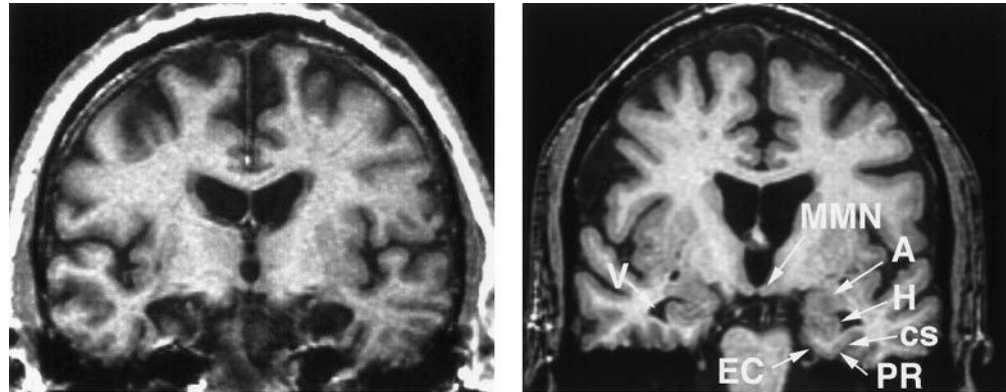
Phineas Gage

Copyright © 2002, Elsevier Science (USA). All rights reserved.

A „racionális” oldal

H.M.

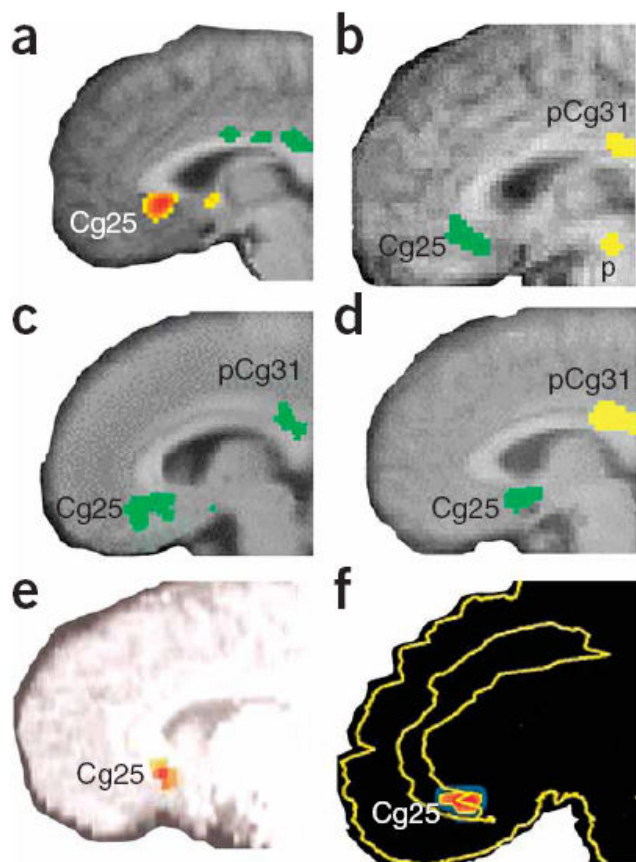
Copyright © 2002, Elsevier Science (USA). All rights reserved.

- A – amygdala
- H – hippocampus
- PR – perirhinalis cortex
- EC – entorhinalis cortex
- MMN – corpus mamillare

Az „érzelmi” oldal: ventromedialis praefrontalis- amygdala rendszer

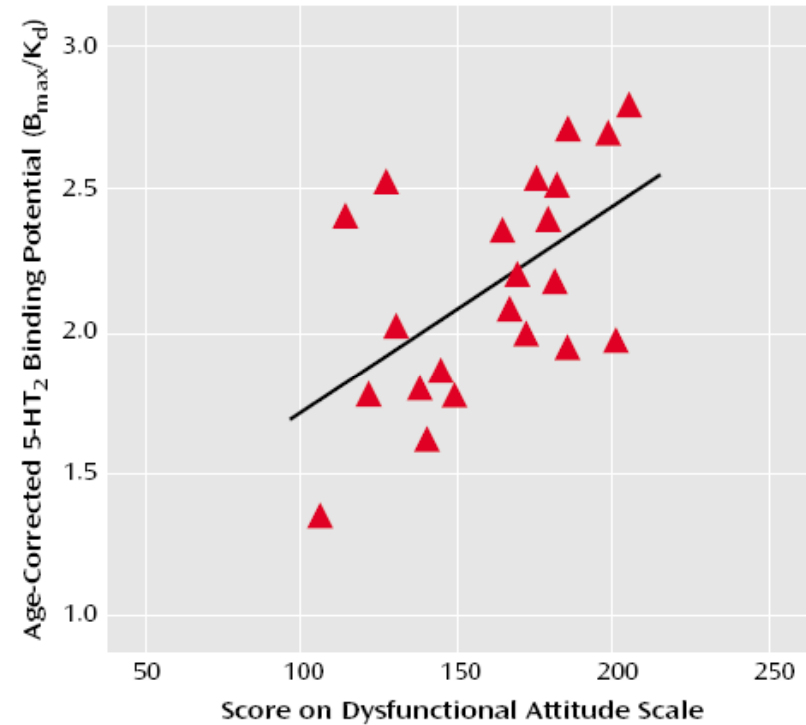
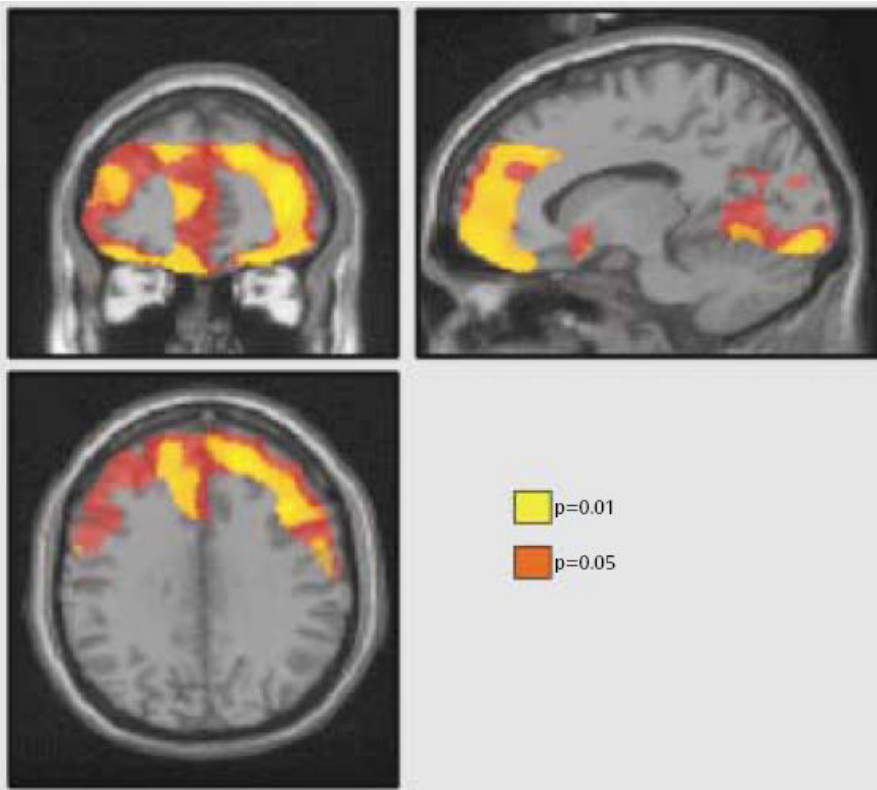
A medialis praefrontalis cortex szerepe az affektív regulációban

- a. Átmeneti szomorúság egészséges személyeknél
- b. Krónikus fluoxetin kezelés depresszióban
- c. Parkinson-kórhoz társuló depresszió remissziója fluoxetin kezelés alatt
- d. Spontán remisszió placebóval kezelt depresszióban
- e. Alacsony Cg25 aktivitás előre jelzi a kognitív-viselkedésterápiára mutatott választ
- f. Csökkent Cg25 aktivitás citalopramra vagy kognitív viselkedésterápiára reagáló szociális fóbiában

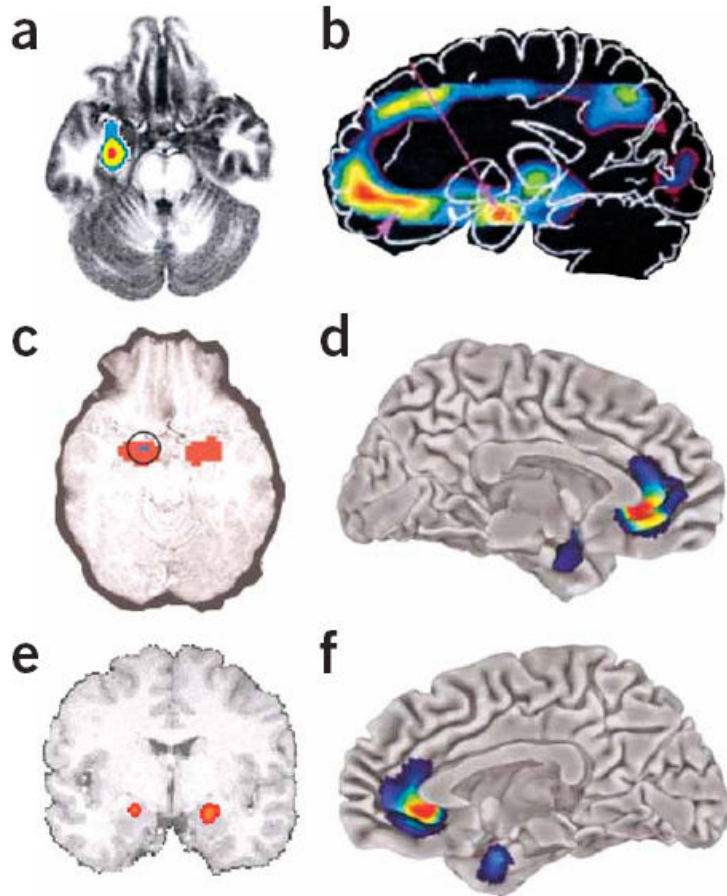
Cg25 – cingulum 25-ös area, „subgenu” praefrontalis régió

Diszfunkcionális attitűdök és a szerotonin receptorok (5-HT_{2A})

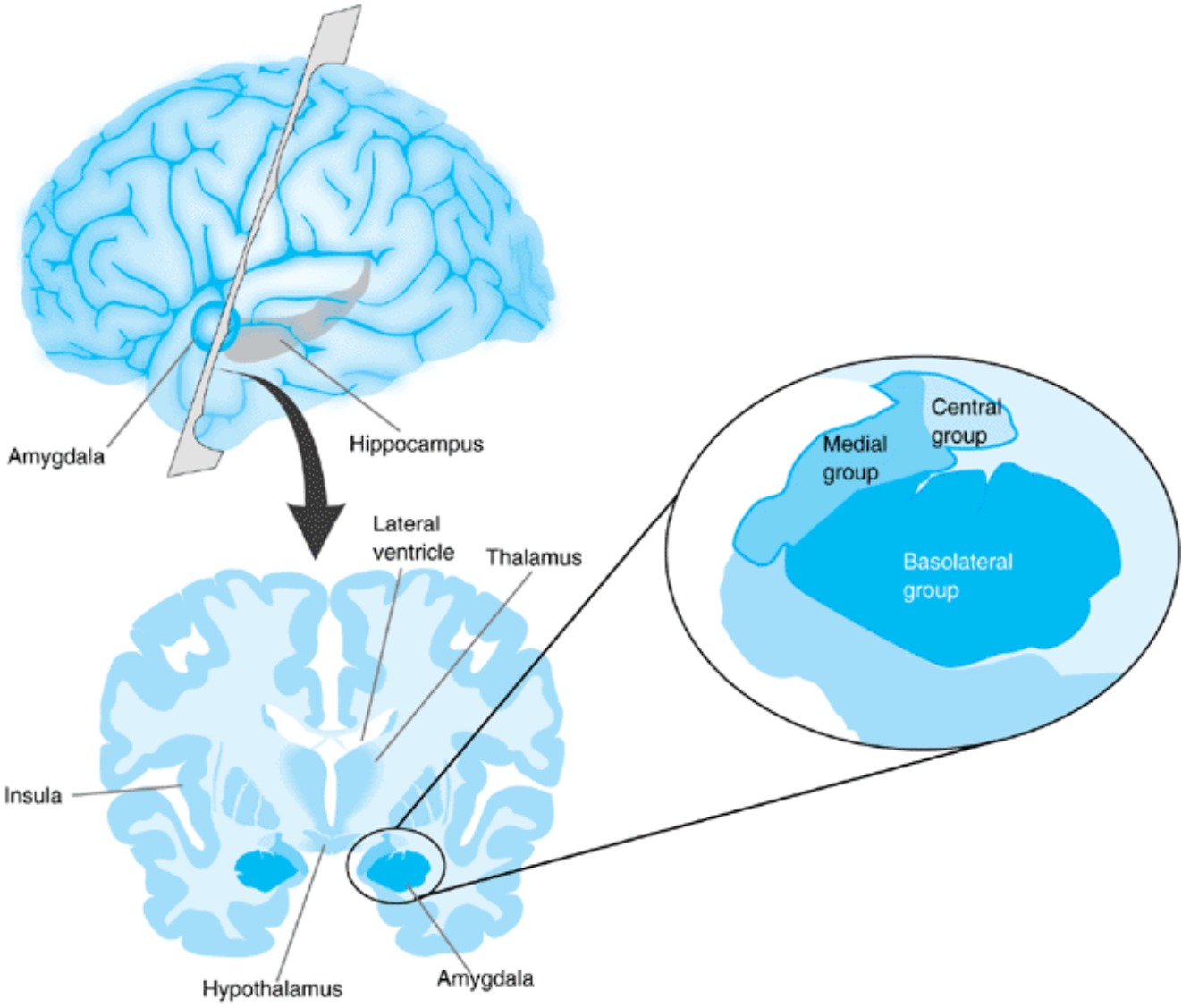
Diszfunkcionális attitűd: a gondolkodás negatív (pesszimista) torzításai önmagunkkal, a világgal és a jövővel kapcsolatban

Az amygdala szerepe az affektív regulációban

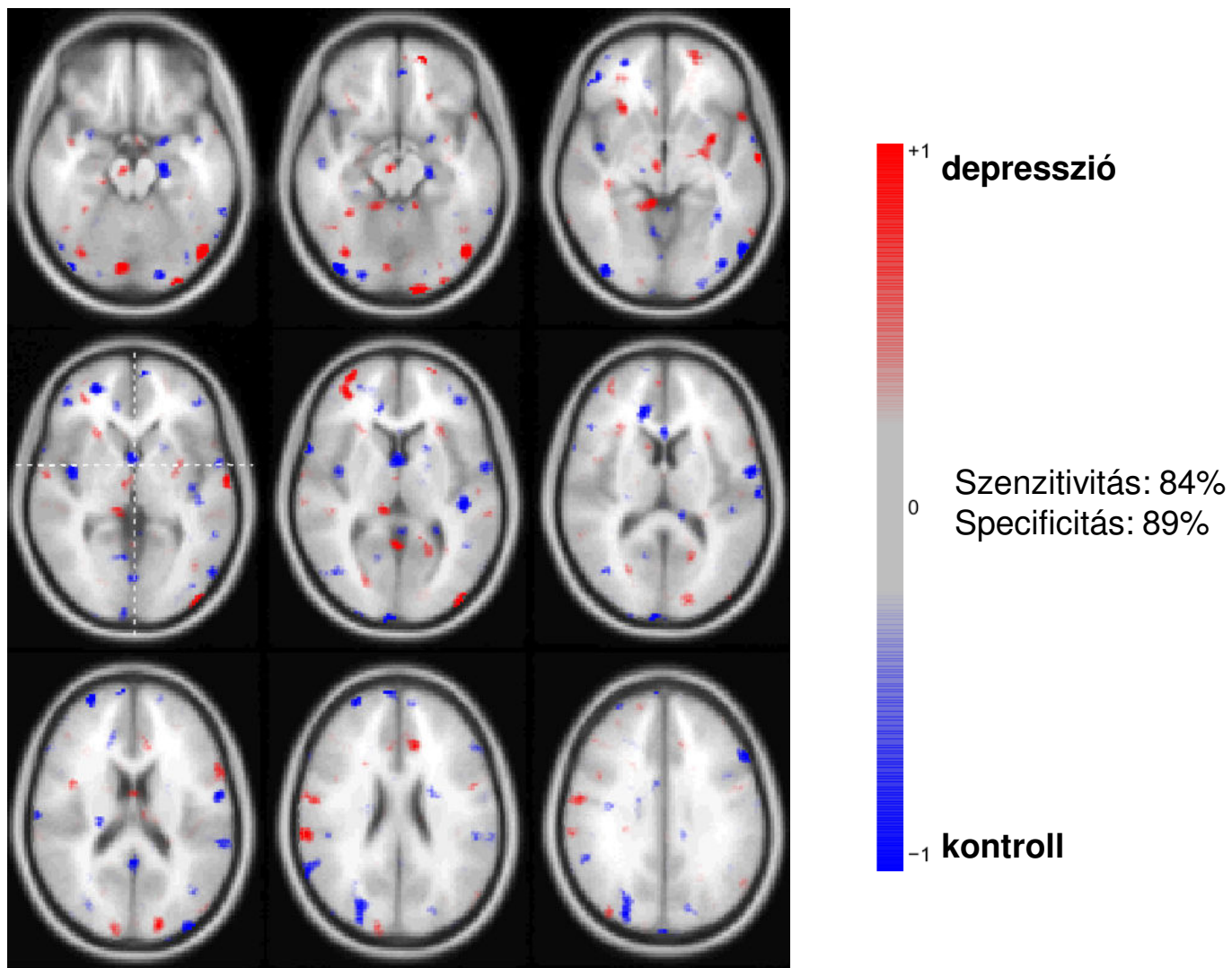

- a. A citalopramra vagy kognitív terápiára reagáló szociális fóbiában kifejezettebb amygdala-aktivitás csökkenés
- b. Familiáris depresszióban az amygdala aktivitása fokozott
- c. Kognitív terápiára jobb válaszkészség magasabb amygdala aktivitás esetében
- d.-f. Csökkent Cg25 és amygdala térfogat a szerotonin transzporter kockázati (short) variánsának jelenléte esetén
- e. A lorazepam csökkenti az amygdala aktivitását szorongásban

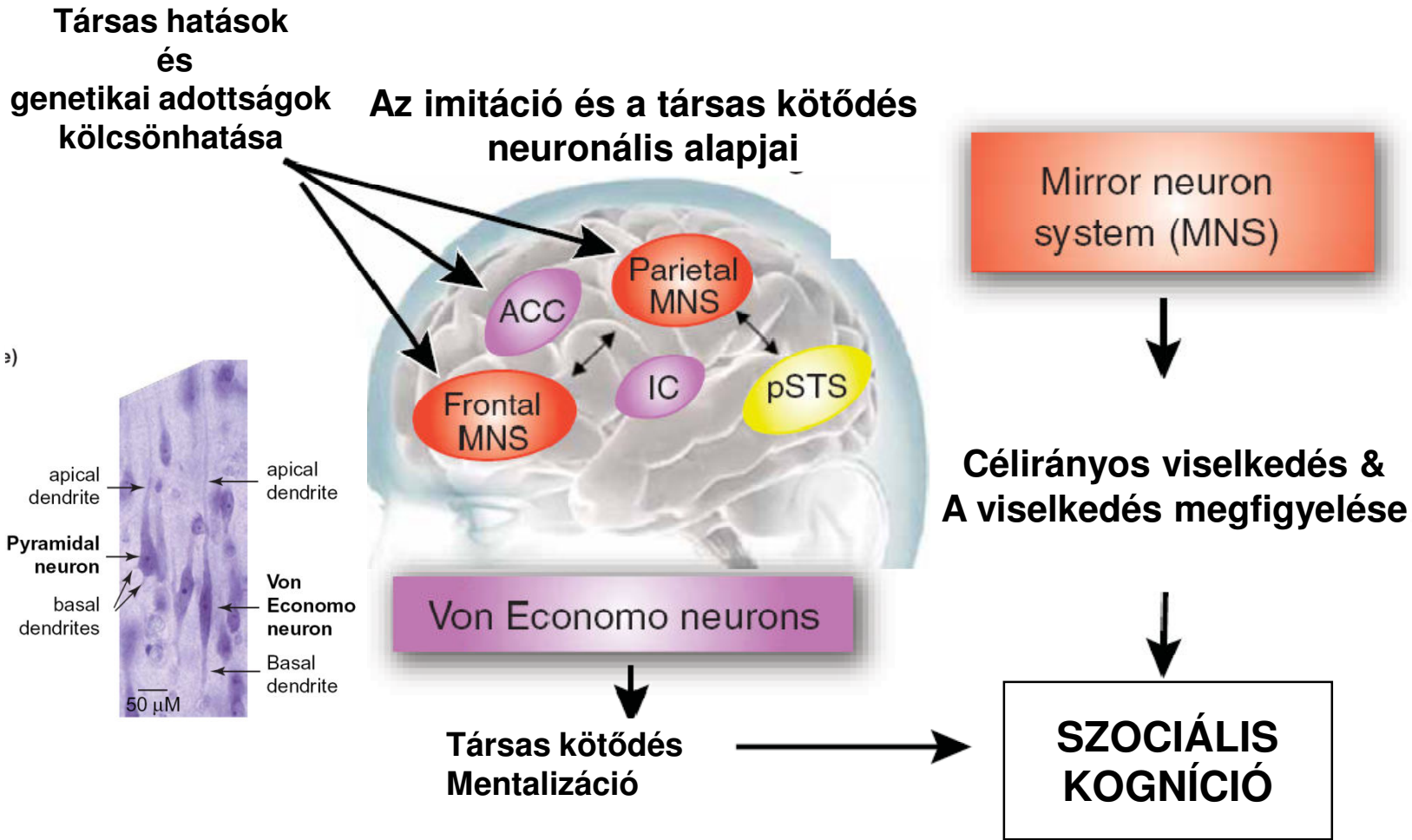

Depresszió diagnózisa funkcionális mágneses rezonancia vizsgálattal

A társas funkciók neurobiológiája

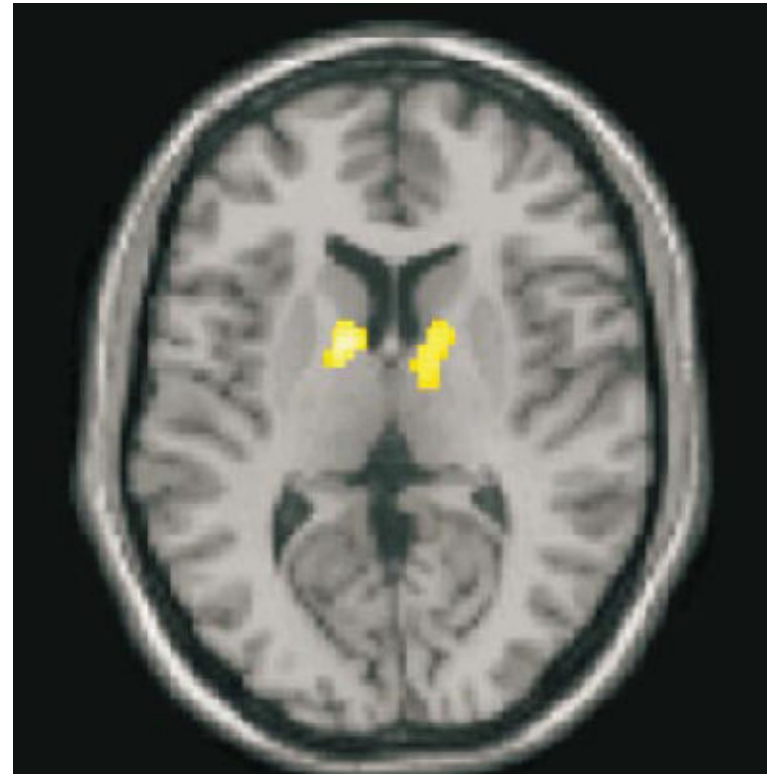
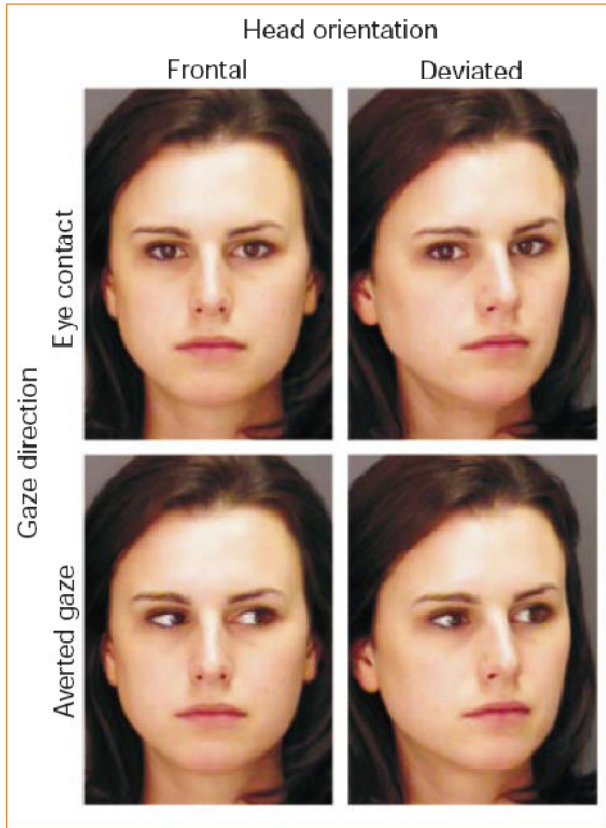

ACC – anterior cingulum/medialis praefrontalis cortex: szelektív figyelem, gondolkodás mások belső mentális állapotairól (=mentalizáció)

IC – insula-amygdala komplex: érzelmi-vegetatív (hypothalamus) funkciók, interoceptorok információi

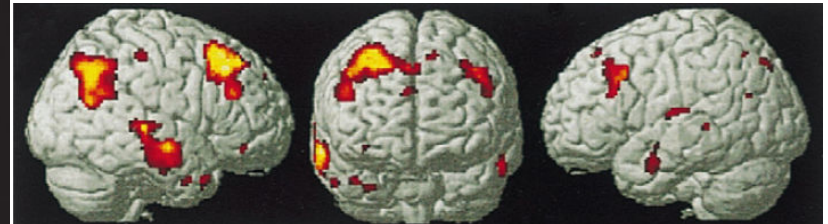
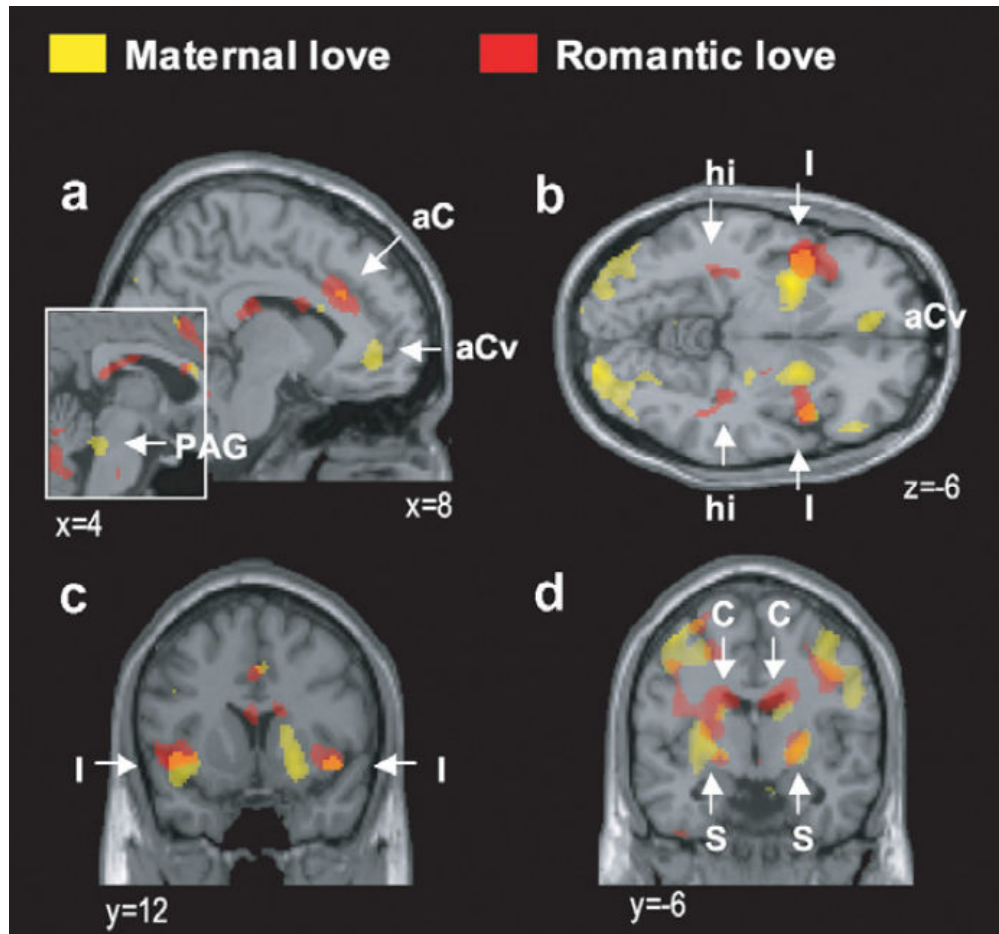
STS – superior temporalis sulcus: testbeszéd, biológiai mozgások feldolgozása

A vonzó szociális ingerek aktiválják az accumbens-régiót

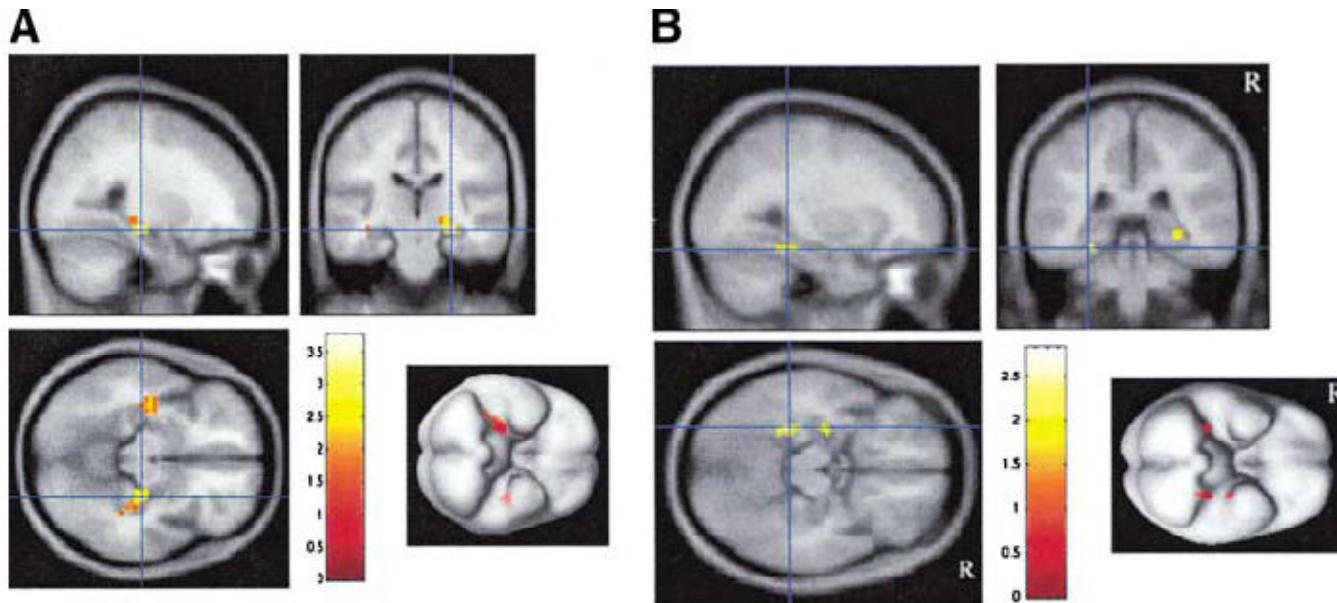
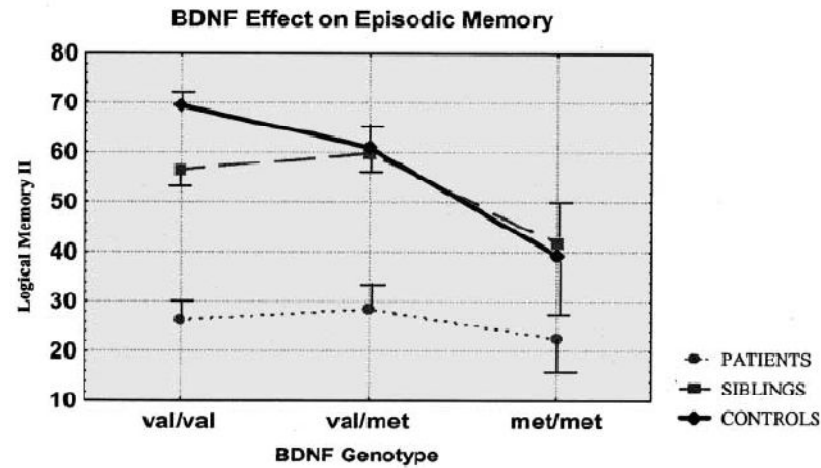
Romantikus szerelem és a kötődés neuroanatómiája?

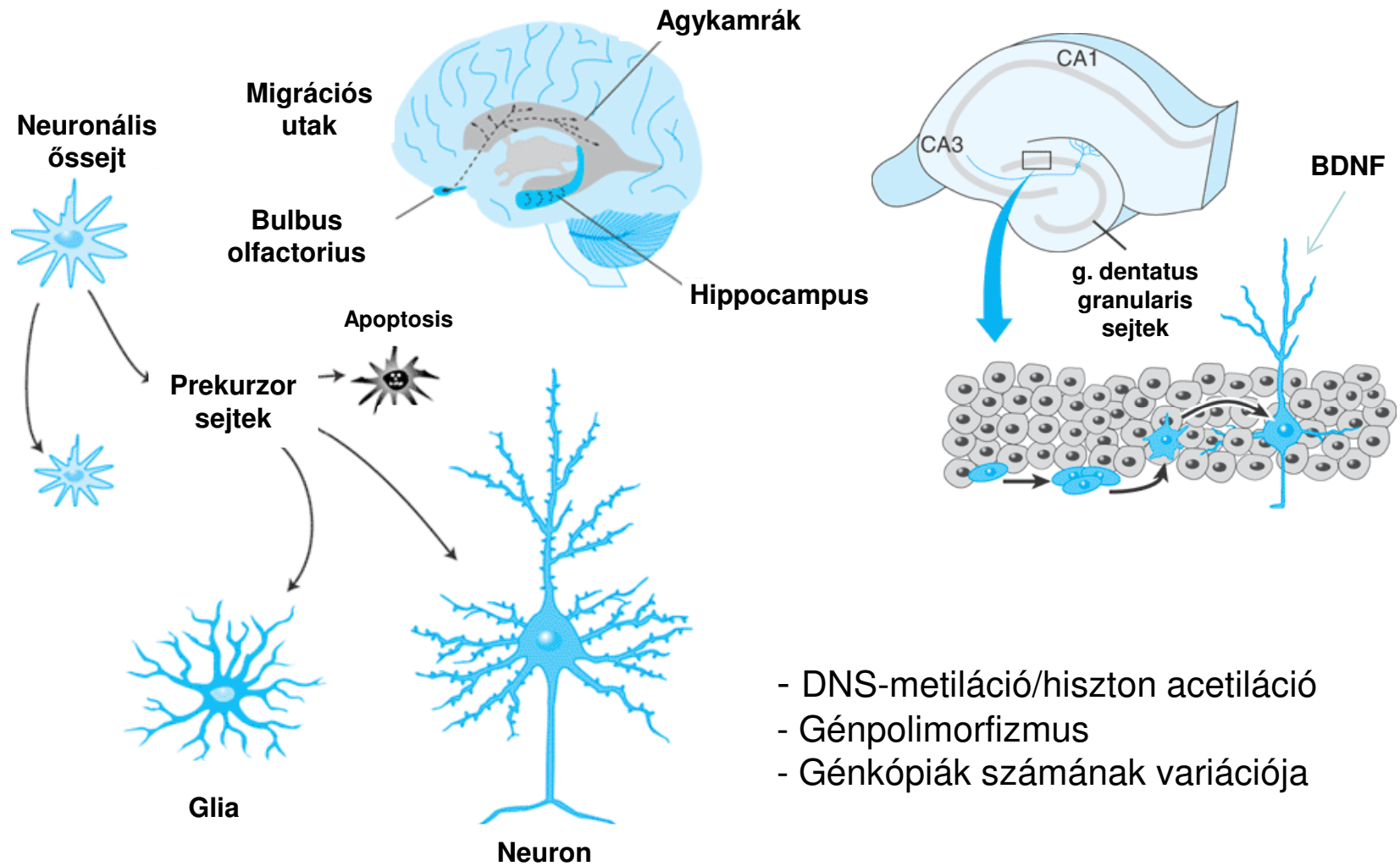
Aktiváció: cingulum (c), insula (i), hippocampus (hi), striatum (s)
Deaktiváció: dorsalis praefrontalis-parietalis hálózat, amygdala

A „racionális” oldal: hippocampus és a dorsalis praefrontalis rendszer

Az agyi eredetű növekedési faktor (brain derived neurotrophic factor, BDNF) génjének polimorfizmusa befolyásolja a memóriateljesítményt és a hippocampus aktivációját

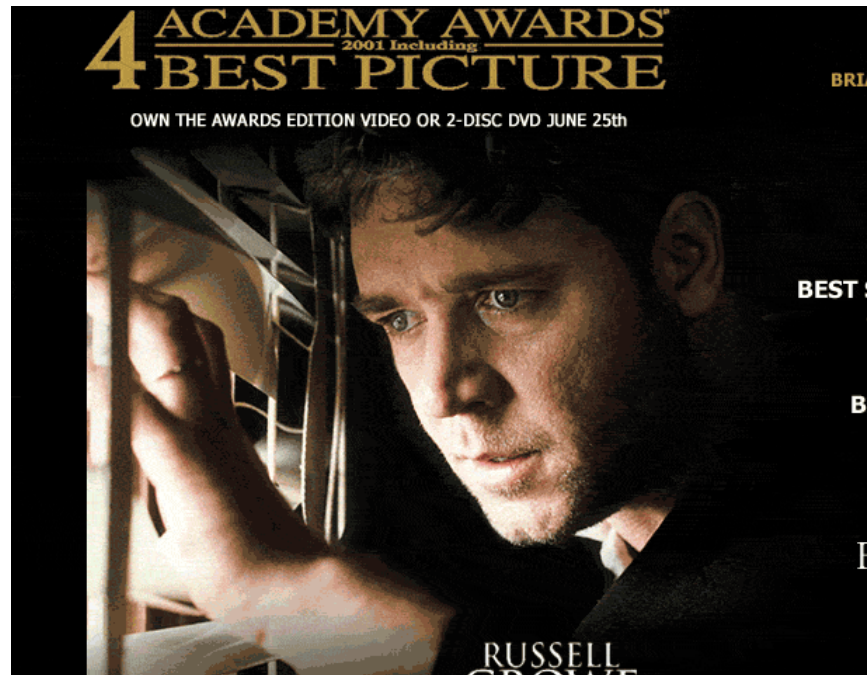
Neurogenesis és plaszticitás – stressz, genetika és a pszichiátriai zavarok

- DNS-metiláció/hisztin acetiláció
- Génpolimorfizmus
- Génkópiák számának variációja

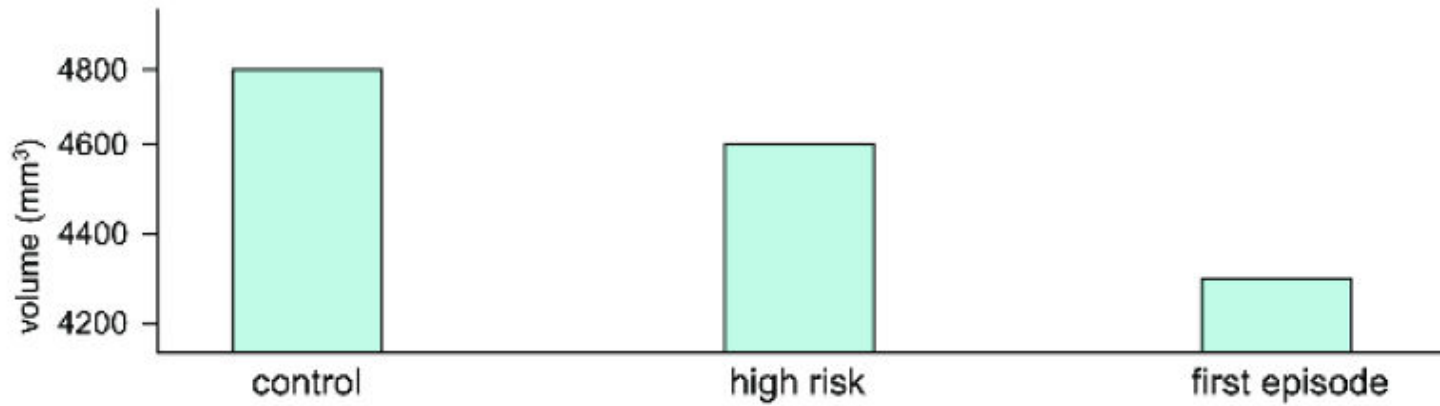
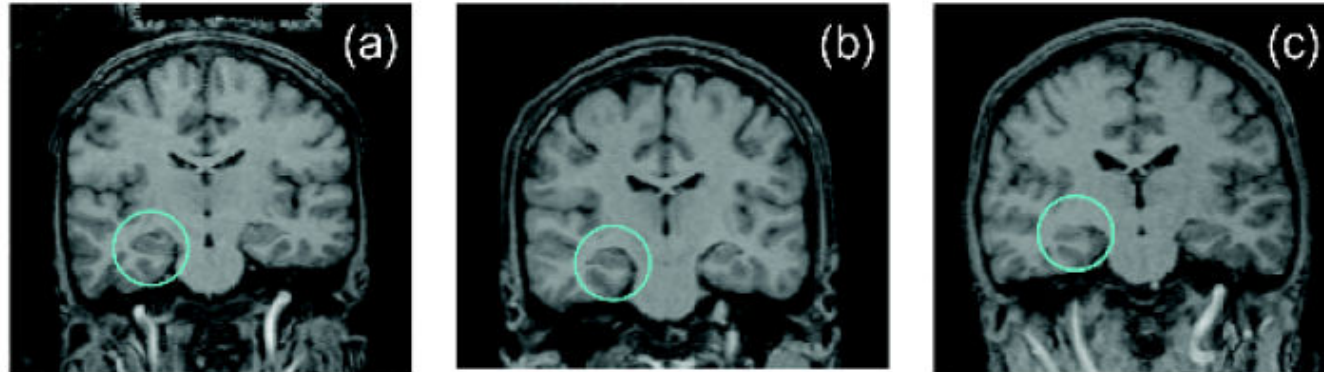
Egy híres matematikus, aki **szkizofréniával** él: **John Nash**

- **Hallucinációk** (pl. hangok, amelyek utasításokat adnak)
- **Téveszmék** (pl. üldöztetéssel vagy speciális adottságokkal kapcsolatos hiedelmek)

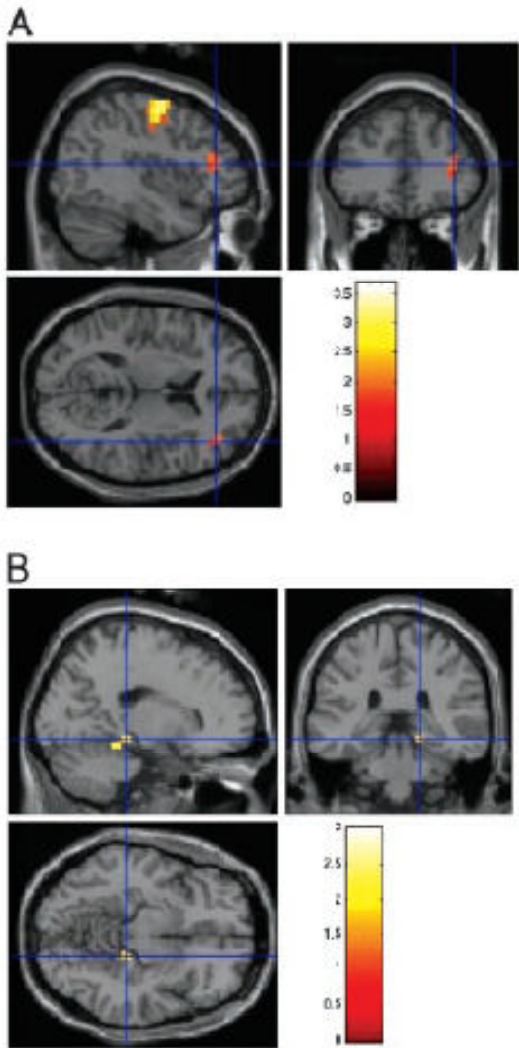

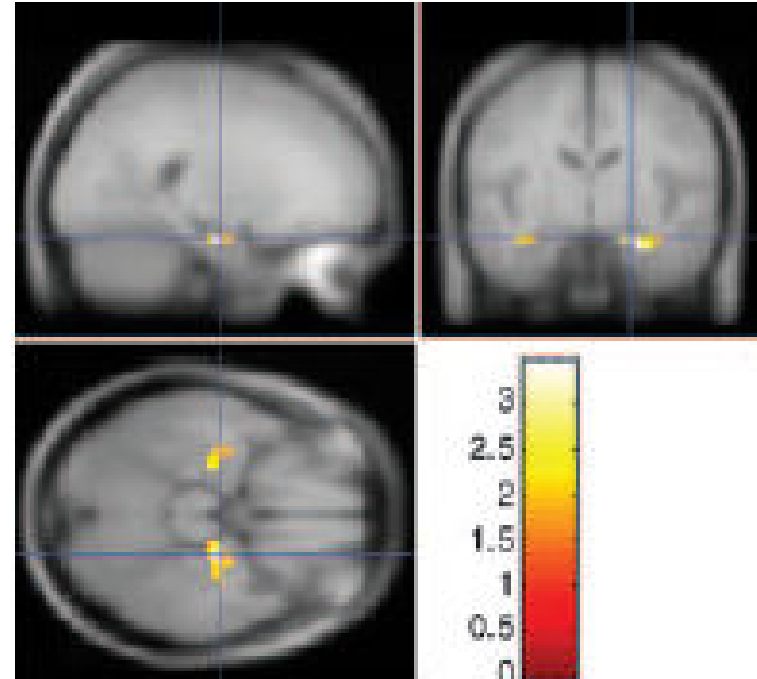
A hippocampus térfogatcsökkenése elsőepizódos szkizofrén pácienseknél és a betegség szempontjából nagy kockázatú személyeknél

Glutamát **GRM3** (7q21-22) receptor-gén változatának hatása

DISC1 (Disrupted in Schizophrenia 1)-gén (1q42) változatának hatása

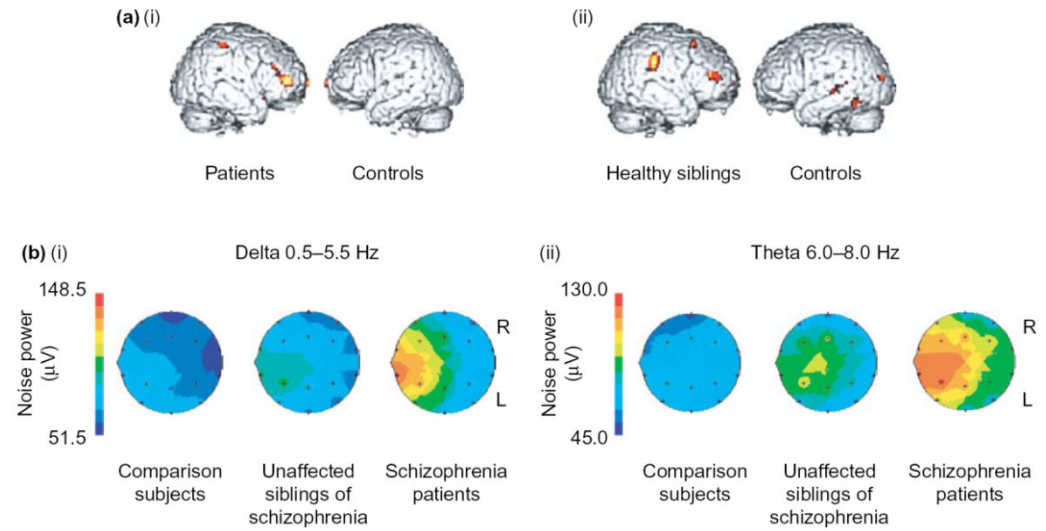
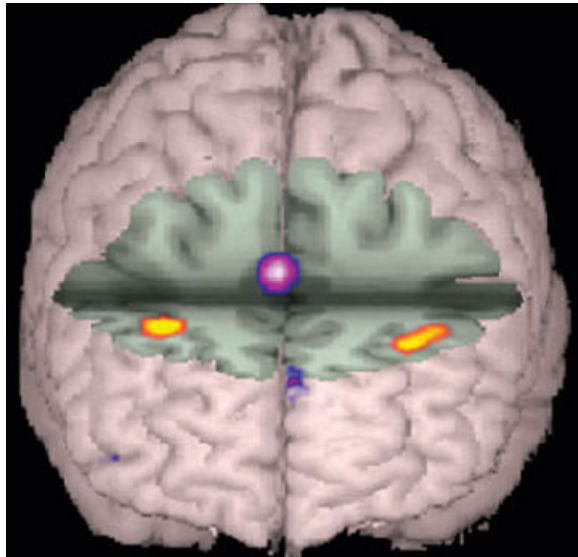
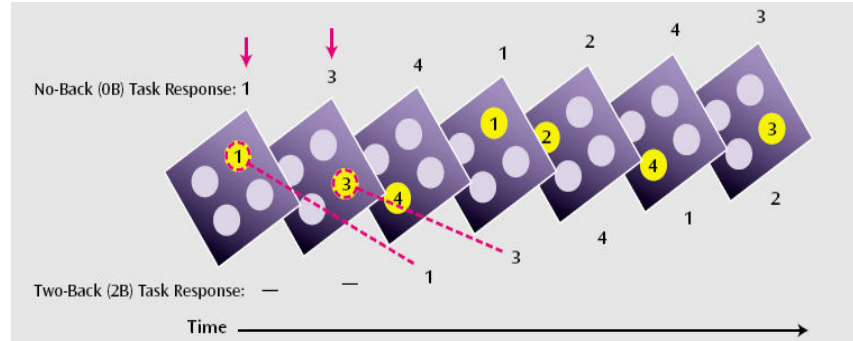
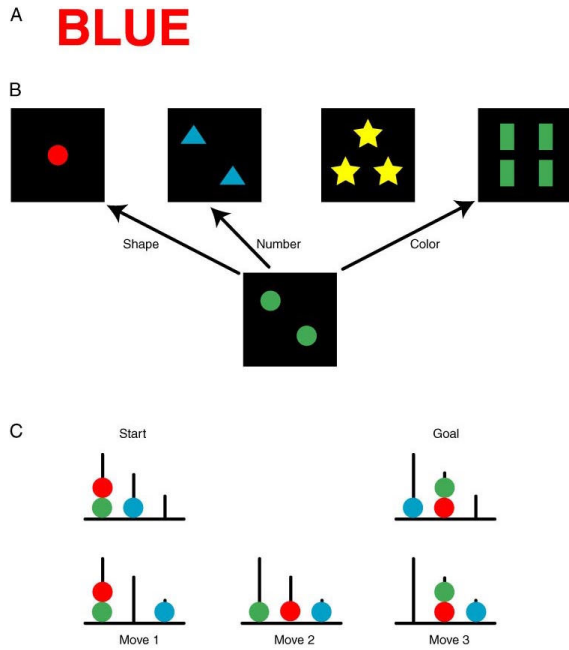
Egyéb kognitív endofenotípust befolyásoló gének:

Catechol-O-Methyltransferase (COMT) (22q11)

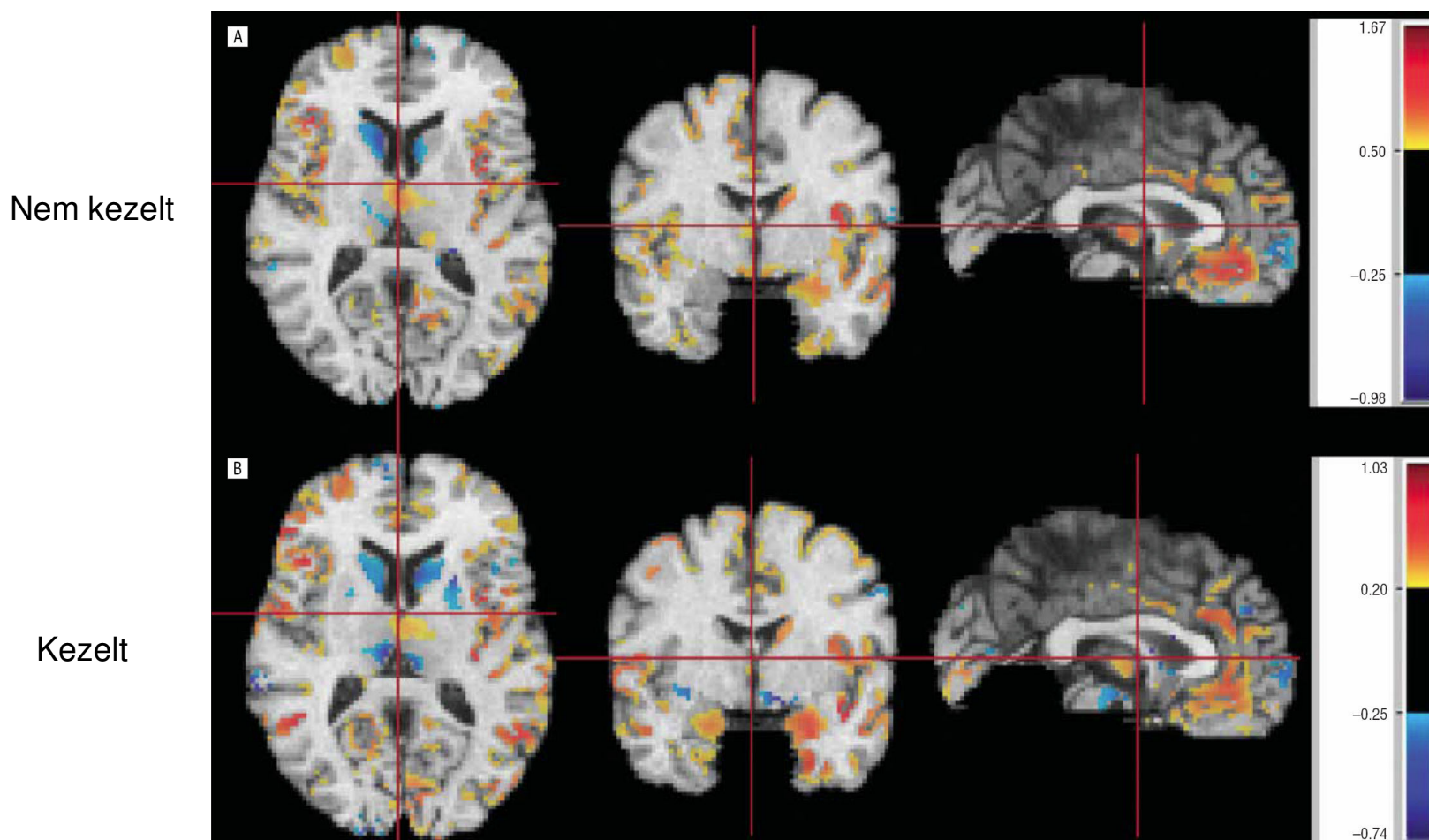
Dysbindin (DTNB1) (6p22)

Neuregulin 1 (8p12-21)

RGS4 (1q21-22)

A fehér- és a szürkeállomány multifokális változása szkizofréniában: diagnosztikus jelentőség

Áttekintés

- **Affektív folyamatok** és zavarai (depresszió, szorongás): subgenu-PFC és amygdala
- **Szociális kogníció** (autizmus, szkizofrénia, személyiségzavarok): tükörsejtek, von Economo neuronok, társas kötődés, mentalizáció
- **Jutalmazás és motiváció**: accumbens-régió és a dopamin
- **Neuroplaszticitás**: agyi eredetű növekedési faktor, demencia és depresszió
- **Agyi konnektivitás** multifokális zavara (szkizofrénia)

Pszichoterápia

Pszichofarmakonok

Fronto-striatalis körök
Amygdala-komplex
Hippocampus-komplex

Sejtek: szelektivitás, asszociatív
kapcsolatok, fenntartott aktivitás,
tükrösejtek

Monoaminerg szabályozó pályák

dopamin, szerotonin, norepinefrin, acetilkolin

„Nem organikus” pszichiátriai zavarok: **szinaptikus fejlődés és plaszticitás**,
gén-gén, gén-környezet kölcsönhatások

„Organikus”: neurodegeneráció (demenciák), gyulladás, stroke, tumor stb.